

THE BUILDING FOR DRUGS

THE BUILDING FOR DRUGS - 17, 18 & 19 SEPTEMBER 1982

20 jaar Vooruit. Een gesprek met Eric Temmerman en Rik Vandecaveye

*Interview: Piet Creve en Paule Verbruggen, Amsab
Tekstredactie: Ludwine Soubry, Amsab*

Op 17 september was het twintig jaar geleden dat de 'nieuwe' Vooruit haar deuren opende. Intussen is Vooruit een begrip, ook internationaal. We gingen praten met historici Eric Temmerman en Rik Vandecaveye, respectievelijk directeur en coördinator in Vooruit, die het succesverhaal van Vooruit van bij het begin meeschreven...

Het was in de jaren zestig en zeventig wel een rare toestand in de Gentse Vooruit. De studenten kenden het gebouw als veruit de goedkoopste cinema van Gent en dronken er hun pintje aan jaren vijftig formicatafeltjes onder ongezellig neonlicht. Oude en oudere 'coöpleden' van de postzegel- of fotoclub, de volksdans, het arbeiderstoerisme, de Vrije Werkmansbibliotheek kwamen er in hun vertrouwde lokalen hun ding doen terwijl jonge mensen er hun tapdansen of Afrikaanse dansen inoefenden. Er waren fuiven, bals en concerten; een theaterminnend publiek ging er uit de bol voor Dario Fo. Tot een stuk van het decor naar beneden viel en de brandweer vond dat het theatergedeelte moest gesloten worden... Ruim een kwart van Vooruit, van dat immense gebouw dat ooit zoveel macht en rijkdom had uitgestraald was al compleet vervallen.

Het 'Feestpaleis' werd in 1913 gebouwd als een parel aan de kroon van de socialistische beweging en een onderkomen voor de ontelbare socialistische kunst- en culturele verenigingen, van toneel- en zangclub over fanfares tot wielrenners- en turnclub en nog veel meer; als de - min of meer verplichte maar met de nobelste bedoelingen - place to be voor elke arbeider die erbij wou of moest horen.

Vanwaar toen die desolate toestand, dat aanmodderen? Volgens Temmerman en Vandecaveye speelde bij de 'coöpgeneratie' het onvermogen om om te gaan met de ontzui-

Affiche voor de opening van het Vooruit-café in 1982

ling, met daarin centraal het gebouw als typisch verzuild symbool. Het niet in staat zijn om - mede en vooral - via dit symbool, via een herbestemming ervan, aansluiting te vinden bij de nieuwe generatie. Het sectaire denken had zijn tijd gehad maar de oude eigenaars vonden geen manier om in te spelen op de veranderde maatschappelijke context, om zoiets als een 'operatie ontzuiling' aan te pakken.

Financieel was het intussen ook een vicieuze cirkel met Vooruit. Verenigingen bloedden stilletjes dood, het gebouw liep leeg: er was zo goed als geen opbrengst en dus werd er niet meer geïnvesteerd. Een oudere generatie zat met de handen werkloos in de schoot en gelukkig voor Gent ging ze niet mee met de slooptrend die de jaren zestig zo typeerde en waarvan Horta's volkshuis in Brussel een slachtoffer werd. Tot eeuwige spijt en schande van de beweging. Gelukkig ook voor Temmerman en Vandecaveye, jonge twintigers, linkse historici die vanuit hun studies een band hadden met Vooruit, haar hele geschiedenis kenden en ook cultureel en in het uitgaansleven actief waren. Daardoor kwamen ze in contact met de Gentse cultuur- en theaterscène, met Eric Devolder, Harry De Cuyper, wijlen Jan Leroy, de mensen van Symptoom, van theater Stekelbees, van Proka. Allemaal wilden ze breken met het oude, allemaal zochten ze nieuwe wegen, nieuwe cultuuruitingen, en over één ding waren ze het eens: om iets goeds te zien op podiumgebied moest je naar Brussel, of naar Antwerpen of naar het buitenland. In Gent kon je niets beginnen, er was totaal geen infrastructuur, er was alleen - op levensgevaar af, want onveilig en aan restauratie toe - de Zwarte Zaal van de Academie waar jong, experimenteel talent terecht kon. Veelbelovend theatertalent overigens dat er telkens voor een uitverkochte zaal speelde.

Er moest dus dringend iets gebeuren. Het was toen dat de fotografieafdeling van de Gentse Academie een project rond Vooruit opzette. Wekenlang liepen de studenten door het gebouw, legden op grandioze wijze de meest schrijnende verwaarlozing van het gebouw in een reeks schitterende foto's vast. Het artistieke project miste zijn doel niet. Het was voor een aantal Gentse politici, zeker de socialistische, en voor de jonge avant-garde in Gent een por in de rug. Een aantal mensen rond regisseur Jan Leroy, zijn toen naar de coöperatie gestapt.

Die had eind jaren zeventig, begin jaren tachtig omtrent Vooruit wel eens een marktonderzoek laten doen waaruit een aantal mogelijkheden naar voor gekomen waren, zoals een hotel, of een parkeergarage. De coöperatie zag echter noch het een noch het ander zitten, had zelfs al grote spijt alleen al bij de gedachte daaraan, maar kon zelf ook geen alternatief bedenken.

Die jonge artiesten kwamen wél met een alternatief, als enigen en eersten inspelend op de maatschappelijke trend, met 'zwart op wit in koeien van letters' de ontzuiling als uitgangspunt. De bedoeling van deze artiesten was niet om het hele gebouw te herbestemmen, maar om enkel de concertzaal - die een puinhoop was - te huren. Bij gebrek aan de juiste connecties, vanuit hun artistieke wereld dan, sprong hun plan af. De coöperatie zag het sowieso niet zitten een deel van haar verzuild patrimonium aan een stel jonge gasten te verhuren.

Eric Temmerman daarentegen had wel een 'entree' in de Gentse coöperatie (zijn vader, Gilbert Temmerman, is één van de coryfeeën in de Gentse socialistische beweging). Hij hertaalde het plan zoals dat toen ging: spontaan, ter plaatse aan de onderhandelings-tafel, zonder enig langetermijnperspectief. Zijn project evolueerde 'ter plekke' van een partieel hergebruik naar een nieuw concept voor het hele gebouw: 'hier en nu, als we maar kunnen beginnen'!

Achteraf bekeken was het volgens Eric en Rik toen werkelijk 'the right time' en 'the right place'. Ze spreken van een echt scharniermoment; van een nieuw aangebroken periode waarin geen enkele zuil nog voor de eigen mensen het hele gamma vrijetijds-besteding verzorgde. Een scharniermoment waarop bijgevolg grote behoefte was aan een anderssoortige 'opvang'. Net het tijdstip waarop een groep jonge mensen het idee aandroeg om los van elke politieke inspiratie het Feestlokaal als ideale lokatie een broodnodige socio-culturele rol toe te bedelen.

In april 1982 begonnen ze met een ploeg van vijf aan het café dat op 17 september openging, één maand voor de gemeenteraadsverkiezingen. Voor het eerst in de geschiedenis van Vooruit hing er in het hele gebouw geen enkele verkiezingsaffiche. Militanten vroegen boos wat er scheelde, of ze daar soms zaten te slapen! Of ze waren verdrietig, of aangedaan. Keer op keer moest dan aan de leiding en aan de militanten duidelijk gemaakt worden dat het menens was met de ontzuiling, dat de tijd van partijaffiches plakken definitief verleden tijd was. Dat het nieuwe initiatief niet zuilgebonden was.

Van '82 tot '89 werd er zonder enige serieuze subsidie en gebruikmakend van de toen actuele tewerkstellingsstatuten gewerkt. De eerste restauratie droegen de initiatiefnemers volledig zelf. Na het café begonnen ze met de restauratie van de concertzaal, want die hadden ze voor hun concerten en fuiven dringend nodig. Gelukkig speelden een aantal tijdgebonden aspecten helemaal in hun voordeel. Vooreerst was er de dringende behoefte aan een infrastructuur in een circuit dat zich buiten de traditionele cultuur situeerde. Dan, 'dankzij' de grote werkloosheid waren er zeer veel jonge, goed opgeleide en enthousiaste mensen bereid om gratis en voor niets te komen werken, met de fameuze 'vrijstelling van stempelcontrole'. Vervolgens, top of the bill, bleek de eigenaar ondanks alle twijfels omtrent de 'vernieuwers' bereid om toch met een basiskapitaal over de brug te komen. In verhouding tot de totale restauratiekosten was dat natuurlijk peanuts, maar zonder dat geld hadden ze nooit echt kunnen starten.

Pas in 1989 is er een echte erkenning voor de werking als 'receptief productiecentrum', later 'kunstencentrum' gekomen. Het eerste fundamenteel restauratiedossier werd pas in 1990 goedgekeurd. Wat intussen wel een opsteker was, was in 1983 de erkenning van het gebouw als monument; daarmee hadden ze een langetermijnperspectief.

Intussen werden dossiertjes ingediend voor een paar duizend franken subsidies voor deze of gene groep die kwam optreden, 'in het kader van internationale betrekkingen'! Vooruit schreef ook in de tijd dat de coöperatie over de brug kwam een obligatielening uit met de coöperatie als borg, waarmee ze nog eens een paar miljoen ophaalde. En op

Vooruit tijdens de verbouwingen (copyright Fotomix)

dat moment, toen ze bij manier van spreken hun ontzuilingsmanoeuvres haast van de daken schreeuwden, gebeurde weer iets heel merkwaardigs. De 'beweging' kwam in actie. Syndicale en mutualiteitsafdelingen en ook de vrouwenbeweging kwamen met geld aanzetten. Geloof in de operatie of eerder nostalgie? Evident was het in elk geval niet. En last but not least, er werd een brouwerij gevonden die ook bereid was te investeren. Die brouwerij had trouwens goed gegokt want vanaf de eerste dag van de heropening zat het café stampvol.

En zo is de ploeg enthousiastelingen de eerste tijd doorgekomen, bijna met twee voeten 'uit de zuil'. Toch was er geen echte breuk met het verleden. Het was trouwens ook de tijd van het failliet van de krant *De Morgen*, waarbij het weer bon ton werd om solidair te zeggen: "*We zijn niet alleen ons gebouwt kwijt maar ook nog eens ons gazet*". Daar was toch iets ambigu's aan. In dezelfde context als de grote solidariteitsbeweging die toen op gang kwam om de krant te redden, kwamen vele mensen uit de socialistische beweging in Vooruit spontaan meehelpen schilderen, puinruimen, schoonmaken enz. De traditionele bals werden er nog gehouden, een aantal organisaties gebruikte nog een aantal jaren de kleinere zaaltjes. Tot begin jaren negentig was er dat curieuze mengsel van oude tot zeer oude gebruikers en de nieuwe generatie gebruikers die er hun optredens inoefenden. Dat was vóór elke zaal, elke kamer bij de restauratie een bepaalde functie toegewezen kreeg. Maar dan nog werd niemand van de oude garde eruitgezet. De hoogbejaarde gebruikers bleven stilaan weg en de verenigingen hielden op te bestaan, want geen jaren-zestiger die daarvan lid was.

Een decennium ging intussen voorbij zonder vooropgezette, concreet uitgewerkte plannen. Welke bestemming, welke inhoud zou het project uiteindelijk krijgen? Daar was nog geen antwoord op, maar daar en toen wist men wel dat als je niet veel geld hebt je ook geen grote sprongen moet maken. En wie mag met een ferm basisidee in het achterhoofd niet aftasten, zoeken, de dingen even laten evolueren, laten groeien zonder pushen?

Als Temmerman en Vandecaveye echter op die periode terugkijken, en dat vanaf hun openingsprogramma, stellen ze vast dat daar toch al embryonaal heel veel inzat van wat ze later zouden gaan doen. Er was nog verre van een bewuste strategie, maar er kwam bijvoorbeeld een coproductie met Arne Sierens (toen nog bij Sluipende Armoede), experimentele jazzmuziek met grote namen, het Figurentheater, het Epigonentheater (de latere Needcompany), Radeis, het Nieuwpoorttheater... De feesten en fuiven zaten er ook in van bij het begin, voor een stuk wegens commerciële druk maar ook omdat Vooruit heel bewust voor een lage drempel gekozen had, voor de rock en rollcultuur, en niet voor het elitaire, niet voor Vooruit als 'sacraal centrum'.

Behalve dat kon het nog alle kanten uit met de herbestemming van het gebouw. Sauna? Fitness? Een megastore van Virgin? Een Fnacwinkel? Een biodynamisch winkelcentrum? Alles wat toen trendy was is in die eerste tien jaar de revue gepasseerd, was een mogelijke optie. Het was niet eenvoudig om eruit te komen, om tot één visie te komen, maar externe factoren hebben Temmerman en zijn ploeg meegestuurd in de huidige richting.

Er was de jonge Vlaamse cultuurautonomie met een Patrick Dewael als cultuurminister die kleine subsidies kon organiseren voor het prille werk van bijvoorbeeld Nieuwpoort, Stuc (nu Stuk), Kaaitheater, Limelight, Monty, Vooruit... Die mogelijke erkenning en subsidiëring van overheidswege hebben ertoe geleid dat een artistieke lange-termijnvisie kon uitgebouwd worden in de jaren negentig. De Vlaamse regering had natuurlijk ook ambassadeurs nodig om het 'jonge Vlaanderen' in het buitenland bekend te maken. Op die manier werd bijvoorbeeld de reeds internationaal gevierde Anne Teresa De Keersmaeker opgepikt, gesubsidieerd en tot het symbool van de jonge Vlaamse dans gemaakt.

Of men kan zeggen dat er toen en nu sprake was of is van een politiek engagement in Vooruit? Temmerman stelt in dat verband een aantal feiten vast. In de jaren tachtig ontstond bijna gelijktijdig met de ontzuiling een alliantie met de nieuwe sociale bewegingen zoals Oxfam, Amnesty International, Greenpeace, de holebibeweging, de vrouwen groepen die alle in Vooruit een soort thuis, een vaste stek vonden. Het huis werd als vanzelf een trefpunt van alles wat van overheidswege aanvaardbaar was, maar toch niet binnen de traditionele structuur lag want maatschappijkritisch en geëngageerd. Deze nieuwe bewegingen en verenigingen konden zich ook vinden in wat in Vooruit op artistiek vlak gaande was. Er was een verband tussen artistieke en maatschappelijke ontwikkeling, met organisaties waarop het klassieke etiket 'links' of 'rechts' niet meer kon gekleefd worden, zoals vandaag het best tot uiting komt in de antiglobalistische beweging. In die zin kan Vooruit in een maatschappelijk betrokken context gesitueerd worden.

In diezelfde context kwam er een uitgesproken verjonging van de Vooruit-ploeg. Er had zich op twee terreinen een evolutie voltrokken. Enerzijds wou - wil - Vooruit de link met de nieuwe maatschappijkritische bewegingen behouden en vanuit haar artistieke werk de maatschappelijke context bevragen. Anderzijds zijn artiesten zélf bezig met een soms zeer verregaande bevraging van die context. Vele artiesten komen niet meer traditioneel naar buiten, zoals de sociale bewegingen dat ook niet meer doen. Het is alom een voortdurend zoeken naar nieuwe wegen; een visie die Vooruit óók aanhangt.

Vooruit wil op een jonge manier bezig zijn met cultuur, waarvan de uitgaanscultuur van jongeren een deel is; kiest eerder voor avant-garde dan voor het volgen van trends. Zo haalde ze het hele techno- en housegebeuren in huis, wat niet zo evident was. Het werd echter een fenomeen, een 'cult' die velen onderschat hebben terwijl Vooruit er zich professioneel mee inliet en waarover nu trouwens de eerste sociologische studies verschijnen. House en techno betekende een complete breuk, was een heel andere manier van uitgaan dan tien, vijftien jaar terug. Als men daarbij denkt aan het succes van het 'Ten days off'-festival; jonge mensen vanuit heel Vlaanderen, zelfs vanuit het buitenland die eraan deelnamen en vanuit hun visie met het gebouw kennismaakten.

Toch is dit maar een segment van wat Vooruit biedt. Het geheel is een unieke mix van rock- en popconcerten, van nieuwe sociale bewegingen, van artistieke ontwikkeling die voor een permanente jonge instroom zorgt. Alle Gentse organisaties met een pro-

gressieve stempel presenteren er hun jaarprogramma. Rood, groen, feministisch, homo belegt er zijn ontmoetingen. Vele jonge Gentse artiesten krijgen er naast een repetitiestudio een reële kans. Die brede mix trekt een breed publiek en dat willen het management en de artistieke ploeg van Vooruit graag zo houden. Van popconcert tot avantgarde multimediaexperiment met alles wat daartussen ligt is een aanbod waar heel veel volk op ingaat.

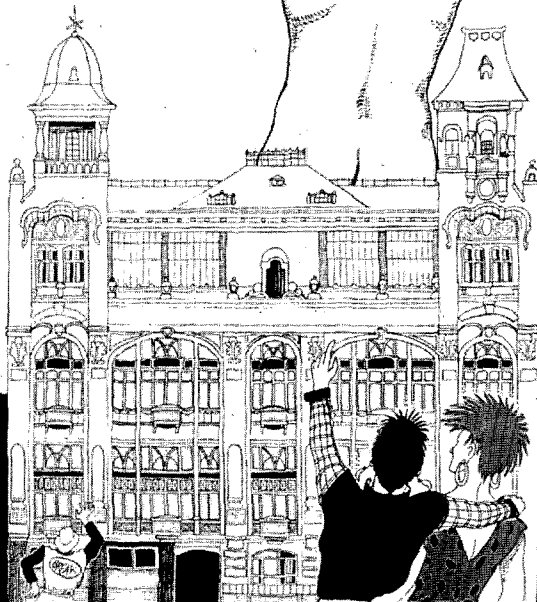
Waar het management het niet mee eens is en wat steeds weer voor stof voor discussies zorgt, is de manier waarop vanuit de politiek nog altijd - zoals in de jaren negentig - de nadruk op participatie ligt. Hoeveel mensen bereik je, uit welke sociale mix bestaat jullie publiek, (onderverzwegen hoe zit het met de participatie van kansarmen en allochtonen) en naar wie gaan onze centen? Het is een heel dubbelzinnige houding. Enerzijds liggen de criteria op het terrein van de podiumkunsten dermate hoog dat de experts terzake alleen datgene waardevol vinden om te subsidiëren wat vernieuwend en experimenteel is, en zeker niet datgene wat appelleert aan de leefcultuur. Waarop de sector zich conformeert aan die criteria. Maar... daartegenover staat een politieke decisionmaking die niet uitgaat van die artistieke criteria maar van het 'publiekproject'; in de zin van wie komen er en met hoeveel. De vaststelling is natuurlijk dat maar een klein segment van de bevolking naar die hooggeprofileerde podiumkunsten gaat kijken. In plaats van bijgevolg de artistieke criteria te herzien wordt van de programmatoren geëist dat ze meer publiek krijgen. Zodoende moeten de plaatselijke theaters en andere podia er elk apart voor zorgen dat kansarmen deelnemen aan het culturele gebeuren. Moet dat vertaald worden naar gratis tickets (zoals Patrick Janssens nu bepleit)? Zijn wie vandaag de kansarmen genoemd worden de arme werkmensen van gisteren en moeten die met zoveel als mogelijk op één plaats samengebracht worden om (gratis) van een publiekproject te genieten? Of moeten overal in de buurten en wijken kleinschalige, aangepaste kunst- en cultuurinitiatieven komen? Daar liggen natuurlijk kansen, opportuniteiten, zeker nu de jeugdclub, de wijkclub passé is en de jongeren nieuwe vormen van gemeenschaps- en uitgaansleven ontdekt hebben. Vooruit gaat daar als kunstencentrum op in, maar beseft tegelijk dat ze niet alle functies kan vervullen. Daarbij ligt het in een studentenbuurt en niet in een volkswijk.

Op de vraag aan Temmerman en Vandecaveye of ze zich nu, twintig jaar na de start van hun Vooruit-project, na de rompslomp in verband met de restauratiewerken en ondanks de subsidie-eisen meester voelen over hun eigen agenda kan geen rechtlijnig antwoord gegeven worden. Zij benadrukken dat de ploeg van Vooruit altijd al zijn eigen agenda had, zijn eigen weg gegaan is, niet meedreef op de algemene evolutie maar integendeel een vinger aan de pols hield, alert was voor de veranderingen in het uitgaansleven en in de artistieke wereld. Mede dankzij de vijftien jaar durende restauraties konden ze elke zaal herbestemmen, het hele gebouw naar hun hand zetten, er stap voor stap nieuwe functies aan geven. Het was - en is nog altijd - een kwestie van constant de opportuniteiten in de gaten houden, van zelf op zoek gaan, nooit indommelen, nooit denken nu zijn we eruit, nooit drijven op wat op een bepaald moment een goede

VIJFDE ROZE NACHT

VRIJDAG 2 MEI
KONSERTZAAL
VOORUIT
GENT

(INGANG LAMMERSTRAAT)

**SOLIDARITEITSFUIF VAN HOMO'S, LESBIENNES
EN SYMPATHISANTEN**

ORGANISATIE: HOMOCENTRUM G.O.C. VZW
MUZIEK: TOESTEL SOUND SYSTEM

V.V. PETER VERHAEGEN, GENT-AMBIENTE 44, 3000 GENT

VAN VAN DIEREN (ART. 408)

Affiche van de Vijfde Roze Nacht in Vooruit, 1986

formule bleek te zijn. Dat was al van bij het begin duidelijk. Kwam daarbij de mogelijkheid om meer en meer een beroep te kunnen doen op subsidies zodat een eventueel partnership kon opzijgeschoven worden en ze de zaak in eigen beheer konden houden. Vooruit evolueerde van een groepje vrijgestelden en vrijwilligers naar een werkgever van zo'n zeventig mensen.

Wat in de praktijk neerkwam op het volgende: toen Vooruit startte met een mix van nieuwe sociale bewegingen, pop en rock en artistiek werk werd ze door de artistieke wereld niet voor vol aanzien en zo'n beetje in de rol van underdog geduwd... om vandaag op dat terrein integendeel als referentiepunt te fungeren. Vooruit paste de mixformule toe toen anderen er hun neus voor ophaalden. Nu wordt het 'model van Vooruit' (*l'histoire se répète!*) gekopieerd, het 'laagdrempelige' elders ingevoerd na de succesvolle try-out van Vooruit.

Dat betekent voor Vooruit nú dat ze zich moet bevragen over haar toekomst, het traject voor de volgende jaren moet uittekenen. De 'succesformule' kan natuurlijk in perpetuum toegepast worden maar dat is niet wat Vooruit wil. Wie stilstaat gaat achteruit. De recente generatiewissel in de artistieke ploeg, waarin voornamelijk twintigers de dienst uitmaken, brengt die bal als vanzelf aan het rollen. Jonge kunstenaars brengen nieuwe denkvormen mee, hebben een andere instelling tegenover kunst. Ze zijn een stimulans voor het herdenken en het letterlijk herinvullen van een oud gebouw met een infrastructuur geconcipeerd voor de eisen van het klassiek theater. Nu komen in diezelfde structuur multimediale experimenten. Toneel is niet langer alleen toneel, dans niet meer louter een kwestie van choreografie; het zijn artistieke creaties waar klank- en beeldband en nog veel meer bij te pas komen. Een artistieke ploeg waarbij iemand theater, iemand dans, iemand muziek programmeert, die klassieke functieverdeling voldoet niet meer. Voor de 'podiumcultuur' - niet langer 'de culturele manifestaties op het podium' - ontwikkelt Vooruit momenteel een organisatievorm die meer aangepast is aan de artistieke creatie in plaats van deze in één of andere categorie te duwen. Nieuwe evoluties dwingen Vooruit om voortdurend na te denken over de toekomst. Voor haar dus geen rustige consolidatiefase. En toch wel ergens een zeker heimwee naar de tijd dat ze de underdog was en internationale faam een verre droom was.

1982-2002, 'twintig jaar Vooruit' is ongemerkt voorbijgegaan. In twintig jaar van nostalgische ruïnes naar een internationaal gekend huis. Geen koud kunstje. Voor Temmerman en Vandecaveye, en met hen de oude ploeg, de vele sympathisanten en de ontelbaren die er in die tijdspanne gepasseerd zijn, is er wel degelijk een cesuur tussen de eerste zeventig en de laatste twintig jaar. Nu zijn er overwegend twintigers aan het werk wie twintig jaar niets zegt. Hoe zou het ook, ze zijn pas gisteren geboren. Wat zij zien is het indrukwekkende gebouw, duidelijk niet van deze tijd. Zij trekken één continue lijn, 1913-2003. Zo zal het volgend jaar misschien herdacht en gevierd worden. En alles wat erachter zit 'will be revealed'.

Dit interview werd afgenomen op 17 september 2002, op de kop twintig jaar later.